

De belangrijkste constatering die bij binnenkomst gemaakt werd, was of men *transportfrei* was: in dat geval liep men kans, al in het eerstvolgend transport opgenomen te worden. Intussen behoefde wie bij binnenkomst als *transportfrei* aangemerkt was (dat betekende dat zijn persoonskaart in de kartotheek van Westerbork in de meestal grote groep '*transportfrei*' terechtkwam), niet *transportfrei* te blijven, en omgekeerd: wie door de *Antragstelle* beschouwd was als bonafide 'uitzonderingsgeval', kon, ook als dat inzicht van de *Antragstelle* door de *Lagerkommandantur* aanvaard was (hetzij op grond van algemene regels, hetzij na overleg met *IV B 4*-Den Haag), heel wel weer in de groep der *Transportfreien* geduwd worden.

Wat het eerste betreft: menig gezinshoofd dat wist dat hij en de zijnen *transportfrei* waren, klampte links en rechts relaties aan en deed zijn uiterste best om een baantje in het kamp te verwerven. Het kon ook zijn dat een lid van zijn gezin ziek werd; wie in de ziekenbarakken lag, mocht in beginsel niet gedeporteerd worden – een zieke vader of moeder of een ziek kind betekende dan dat het gehele gezin voorlopig *gesperrt* was.

Wat het tweede aangaat: er waren onder de *Gesperrten* hele groepen wier bescherming bepaald was door het feit dat hun namen op bepaalde lijsten genoteerd stonden, maar die lijsten konden, zoals dat heette, plotseling '*platzen*' ('springen'), hetgeen betekende dat de betrokkenen vrij waren voor transport naar Auschwitz of Sobibor. Dat '*platzen*' was meestal gevolg van een door *IV B 4*-Den Haag genomen beleidsbeslissing en zulk een beslissing betekende telkens opnieuw dat vele honderden Joden die zich soms al maandenlang in Westerbork bevonden, er van de ene dag op de andere, zo voelden zij het, in de afgrond stortten.

Of weer een transport vertrekken moest, waarheen, en met hoeveel Joden, waren punten waarmee de Joodse kampleiding niets te maken had: dat was een zaak van *IV B 4*, d.w.z. van *IV B 4*-Berlijn en *IV B 4*-Den Haag, waarbij alle belangrijke beslissingen door *IV B 4*-Berlijn (Eichmann en zijn staf) genomen werden: alleen daar kon men de totale transportbewegingen die in het kader van de *Endlösung* wenselijk waren, overzien, en nagaan in hoeverre zij enerzijds in overeenstemming gebracht konden worden met de capaciteit van de diverse gaskamers, anderzijds met de capaciteit van de *Deutsche Reichsbahn* om op de trajecten naar de diverse vernietigings- en concentratiekampen de nodige treinen ter beschikking te stellen.¹

¹ Zoals de Nederlandse Spoorwegen betaald werden (uit de geconfisceerde Joodse vermogens) voor het vervoer van Joden naar Westerbork, zo ontving de *Deutsche Reichsbahn* betaling voor hun vervoer naar Auschwitz, enz. De Amerikaanse hoogleraar R. Hilberg, auteur van het grote werk *The Destruction of the European Jews*